

*Перецьолкін Данило Сергійович,
студент групи 11 спеціальності
081 Право юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Відповідно до статті 55 Конституції України кожен має право після використання всіх національних засобів юридичного захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна [1]. Однією з найбільш відомих таких установ є Європейський суд з прав людини.

Європейський суд з прав людини – міжнародна судова інституція, покликана забезпечувати захист основних прав людини, демократії та верховенства права у всій Європі. Його було утворено у 1959 році, відповідно до положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, підписаної 4 листопада 1950 року [2]. Нині ця Конвенція включає в себе преамбулу та 59 статей основного тексту, а також 16 додаткових протоколів, що й визначають порядок функціонування суду. Крім цього, Конвенція визначає перелік основних прав і свобод людини та гарантії їх захисту. Найбільш знаними з них є: право на повагу приватного і сімейного життя, право на свободу совісті і релігії, право на справедливий суд, право на шлюб та ін. Список прав, що захищаються конвенцією є досить широким, але найбільш фундаментальним з них є право людини на життя, саме тому в державах, що входять до списку договірних сторін, смертна кара була заборонена.

Станом на жовтень 2019 року Європейський суд з прав людини складається з 47-ми суддів, що обираються по одному від кожної з високих договірних сторін Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а також секретаріату, що складається з кваліфікованих юристів. Важливо

наголосити, що обрані Парламентською асамблеєю Ради Європи судді повністю незалежні й не представляють будь-яких національних чи державних інтересів. За 60 років свого існування Суд розглянув десятки тисяч скарг, більшість з яких було подано громадянами. Згідно зі статтею 34 Конвенції, Суд може приймати заяви від будь-якої особи, неурядової організації або групи осіб, які вважають себе потерпілими від порушення прав, визначених Конвенцією або її протоколами. Однак більшість із заяв, поданих до суду відхиляються на стадії прийнятності, через їх невідповідність до вимог статті 35 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Таким чином, Суд розглядає справу лише за умови, що особа, котра звертається до нього, вичерпала всі національні засоби юридичного захисту, а сама справа має бути сумісною з положеннями Конвенції й мати не анонімний характер.

Для проведення розгляду справи Європейський суд з прав людини може засідати у складі: одного судді, колегії з трьох суддів, палатами у складі семи суддів, а також Великої палати у складі 17-ти суддів. Також існує передбачена статтею 43 Конвенції можливість подавати клопотання до справи, яке розглядається п'ятьма суддями Великої палати. Процедура розгляду справи є письмовою, але в окремих випадках можуть проводитися публічні слухання, що перебувають у вільному доступі в Інтернет мережі.

Після розгляду справи Суд виносить рішення по суті звернення. Остаточні рішення Суду є обов'язковими для всіх договірних сторін Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, в будь-яких справах, у яких вони є сторонами.

Важливо зазначити, що крім розгляду індивідуальних заяв, Суд може приймати до розгляду і міждержавні заяви. Так, згідно зі статтею 33 Конвенції, будь-яка висока договірна сторона може передати на розгляд Суду питання про порушення іншою договірною стороною умов Конвенції. Зокрема, 11 вересня 2019 року відбулося слухання справи „Україна проти Росії”, з приводу порушення в Автономній Республіці Крим прав людини, передбачених

Конвенцією. На даний момент справа знаходиться в розгляді, а рішення суду ще не оголошено [3].

Вартим уваги є також той факт, що право на захист своїх прав у Суді мають не лише громадяни країн, що входять до списку високих договірних сторін Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а й усі інші люди, що перебувають під юрисдикцією таких країн. Так неєвропейці, біженці, мігранти, та інші люди, за умови перебування на території будь-якої держави – члена Ради Європи також потраплять під захист цієї Конвенції.

В окремих випадках Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод може діяти навіть за межами країн Європи. Наглядним підтвердженням цьому є справа під назвою „Аль-Скейні та інші проти Сполученого королівства”. Відповідно до цієї справи Сполучене королівство Великої Британії та Північної Ірландії було визнане винним, за те що під час окупації Іраку, ним не було проведено розслідування загибелі цивільних осіб, до якої мали стосунок окупаційні сили [4].

Підводячи підсумки необхідно зазначити, що діяльність Європейського суду з прав людини є надзвичайно важливою й актуальною не лише для Європи, а і для всього Світу. Водночас дуже часто діяльність Суду є не завжди достатньо ефективною. Для підвищення її ефективності, необхідно щоб уряди договірних сторін Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод докладали максимальних зусиль для дотримання визнаних ними приписів указаної конвенції як в межах власної території, так і в межах територій, які перебувають під їх контролем, або територій інших держав – членів Конвенції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%20%2F96-%20%2F80> (дата звернення: 30.09.2019).

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#n191 (дата звернення: 30.09.2019).

3. Grand chamber hearing Ukraine v. Russia (re Crimea). URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{%22itemid%22:\[%22003-6498871-8572177%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{%22itemid%22:[%22003-6498871-8572177%22]}) (дата звернення: 30.09.2019).

4. Case of Al-Skeini and Others v. the United Kingdom. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-105606%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-105606%22]}) (дата звернення: 30.09.2019).